

Dr. ANTE LAUC, Ekonomski fakultet Osijek

OSVRT S PUTOVANJA U SAD

Od 5.12. do 19.12.1992. boravio sam u SAD na temelju proziva Međunarodnog udruženja za analizu rizika (Society for Risk Analysis), za sudjelovanje na skupu u San Diegu, s referatom 'Freedom out of chaos'. Budući da je suradnja s tim institucijom uspostavljena u okviru rada na projektu 5-05-143 (Autopoietična organizacija kao odgovor na kaos), kojeg financira Ministarstvo znanosti, želio sam iskoristiti stručnjacima iz područja vezanih za projekt (sloboda, etika, efektivnost, ljudski faktor, elektronsko sveučilište).

Motivacija za odlazak je, pored navedenog, bila potrebna da svojim znanstvenim radom i prijateljskim vezama doprinesem razvoju Hrvatske, a posebno Osijeka i Slavonije.

Prikaz svog puta i susreta koje sam imao podredit ću logici projekta, zanemarujući kronološki i prostorni slijed.

Projekt "Autopoietična organizacija kao odgovor na kaos" polazi od teorije emocija kao temelja samoodgoja od teorije učenja, mišljenja i znanja kao temelja samoobrazovanja i teorije interakcije kao temelja samoorganizacije.

Sinteza navedenih pojava i procesa je autopoietična organizacija.

TEORIJA EMOCIJA KAO OSNOVA SAMOODGOJA

Dr. Robert Plutchik iz A. Einstein Collega u New Yorku jedan od najboljih teoretičara iz domene teorije emocije i autor testa EPI (emotional profile index). S njim sam u vezi od 1976. godine, a ovaj put upoznao sam ga s našom kompjutoriziranom verzijom njegova testa, koju je prihvatio sa zadovoljstvom, i odobrio dalje usavršavanje te metodologije.

Korištenjem kompjutorizirane verzije EPI testa svaki čovjek može dobiti jednostavnu interpretaciju vlastitih emocija, što mu pomaže da ih bolje upozna, i da u rješavanju problema krene od sebe samog.

Uviđajući svoje pozitivne i negativne osobine svatko može djelovati na osobni razvoj. Upravo 'sitne' emotivne promjene mogu dovesti do velikog pozitivnog ili negativnog pomaka.

Za nas u Hrvatskoj je posebno važno dekodirati strah koji je na ovim prostorima bio nužan oblik adaptacije, a koji i danas u velikoj mjeri koči pozitivne procese iznove Hrvatske.

TEORIJA SAMOBRZOVANJA

O teoriji samoobrazovanja razgovarao sam s ključnim ljudima na američkim univerzitetima (Columbia University, Stanford University, Cornell University, University of Cincinnati, Fordham University) a posebno bih istaknuo susret sa dr. E. Utsumi predsjednikom sa sjedištem u New Yorku. S dr. Utsumijem sam se susreo dva puta (pri dolasku i odlasku iz SAD) i u bogatom razgovoru smo zacrtali temelje za hrvatsku sekciju GLOSAS institucije.

Zahvaljujući pomoći dr. Utsumija i institucije GLOSAS mi u Hrvatskoj možemo brzo doći u kontakt sa svim najboljim svjetskim univerzitetima, njihovim profesorima i bazama podataka. Od svih američkih profesora, s kojima sam bio, tražio sam da mi obećaju da će investirati besplatno 1 sat tjedno za hrvatske studente. To izgleda možda malo, ali ako svatko od nas profesora u Hrvatskoj na elektronsku mrežu uključi svoje kolege iz inozemstva, imat ćemo tisuće ljudi koji će nam biti ogroman kapital za iznovu Hrvatske i izgradnju autopoietične organizacije.

Dr. Utsumija sam upoznao s planom da u Hrvatskoj osnujemo Elektronsko sveučilište (projekt 5-05-143), koje bi omogućilo da svaki student, profesor ili stručnjak iz bilo kojeg područja dođe u kontakt s najboljim svjetskim nastavnicima i istraživačkim centrima, njihovim stručnjacima i bazama podataka. Od dr. Utsumija sam dobio bezrezervnu podršku i mnoga tehnička i druga potrebna uputstva. Kontakti koje sam uspostavio sada u SAD, i prije u Njemačkoj, učvrstile su me u uvjerenju da u svijetu postoji izvrsna ponuda znanja. Mi u Hrvatskoj moramo organizirati potražnju kako bi što prije naše najbolje mlade umove direktno povezali s najboljim umovima u svijetu, uz što manje posrednika koji bi kvarili komunikaciju.

TEORIJA SAMOORGANIZACIJE

Na temelju samoorganizacije i samoobrazovanja neophodno je razviti samoorganizaciju.

O tom sam razgovarao sa prof. dr. M. Zeleny na Fordham university u New York. Dr. M. Zeleny je jedan od rijetkih teoretičara autopoiesisa. Porijeklom je iz Češke i iako nedovoljno pozna Hrvatsku, složili smo se da su problemi naših zemalja slični. Pored ekonomske dimenzije bitan čimbenik za izlaz iz kaosa je samoreferentnost, samoorganizacija i autopoiesis. Naša suradnja se i nakon povratka iz SAD vrlo plodno razvija.

EKONOMSKI ASPEKT IZNOVE HRVATSKE

Uz tehničku i psihosociološku dimeziju samoreferentnosti, samoorganizacije i autopoiesisa, bitna je i ekonomska dimenzija. U to sam pravcu razgovarao s nekolicinom američkih ekonomista, a posebno bih istakao vrlo bogat i plodan susret s Miltonom Friedmanom, u Hoover institution na Stanford university, vodećim svjetskim ekonomistom i potpisnikom peticije nobelovaca za priznanje Hrvatske. Razgovor je trajao preko dva sata i suglasili smo se oko većine manjih teza. Posebno mi je drago, što se slaže da je etička dimezija u ekonomiji bitan uvjet za izlazak iz kaosa. Dr. Milton Friedman je naveći i najkompetentniji živući ekonomist za interpretaciju slobode u ekonomiji i u tom području bi njegovi savjeti mogli mnogo pomoći Hrvatskoj.

On, nažalost, ne pozna nikog od naših ekonomista i mi bismo morali što prije stvoriti lobby koji bi ga potaknuo da nam pomogne u rješavanju naših problema.

Ekonomski prosperitet zahtijeva nove odnose između znanosti, politike i gospodarstva, koji moraju dovesti do sinergije moralnih, intelektualnih i materijalnih sila.

O ekonomskoj problematici sam razgovarao i s dr. J. Vanekom sa Cornell university. On vrlo dobro pozna stanje na prostoru bivše Jugoslavije i voljan je aktivno sudjelovati u pomoći Hrvatskoj. Smatra da je ideja elektronskog sveučilišta vrlo dobra i da otvara velike mogućnosti investiranja u ljudski faktor.

Na univerzitetu u Cincinnati razgovarao sam o ekonomskim problemima Hrvatske s profesorima ekonomije (dekan J.L. Craycraft, J.C. Gallo, G.M. Vredevelde).

SOCIETY FOR RISK ANALYSIS (Međunarodno društvo za analizu rizika)

Od 6. do 8.12. u San Diegu se održao međunarodni skup 'Society for risk analysis'. Na tom skupu izlagao sam 8.12.1992. referat Freedom out of Chaos. Najveći stupanj razumijevanja imao sam s dr. V. Woolfom, (Empowering Potential International) psihologom iz San Diega, koji mi je poklonio značajne materijale iz područja osobnog razvitka. Također sam s dr. S. Kaplanom, jednim od vodećih svjetskih eksperata iz domene analize rizika dogovorio suradnju za elektronsko sveučilište u Hrvatskoj.

HRVATSKA DIJASPORA U SAD (Los Angeles, San Francisco, San Jose, Cincinnati, Ithaca, New York)

Osim susreta s američkim znanstvenicima imao sam organizirane sastanke i razgovore s našim ljudima iz dijaspore. Održao sam predavanje na Stanford University u organizaciji centra za međunarodne studije: Rat u Istočnoj Hrvatskoj i projekt iznove. Predavanje, uz unaprijed poslano pozive, izazvalo je interes i bogatu diskusiju.

U San Franciscu sam razgovarao s mr. Borisom Petrovčićem, jednim od najvećih pregalaca u borbi za priznavanje Hrvatske, oko portfolio strategije i njene primjene za Hrvatsku.

U Hrvatskom domu u San Joseu održao sam predavanje za našu dijasporu o projektu iznove istočne Hrvatske. Na predavanju je bilo prisutno 30-40 naših ljudi koji su imali prilike čuti jedan novi prijedlog za rješavanje naših problema. Elektroničkim umrežavanjem i povezivanjem interesa i iskustava naših ljudi, moći će se kvalitetno, brzo i uz male troškove rješavati tehnološka, ekonomska i pravna problematika.

U Cincinnati sam razgovarao s dr. V. Molak, organizatorom mog puta u SAD, i predstavnicima hrvatske dijaspore. Shvatio sam da će bez teorijski osmišljene strategije opadati motivacija za pomoć. Proces iznove će ići sporije, nekvalitetnije i skuplje. Razgovarao sam sa potencijalnim suradnicima za projekt 'Sister city Osijek - Cincinnati'.

U organizaciji inž. Kristića u Hrvatskom domu u New Yorku susreo sam s vodećim Hrvatima i verificirao osnovne teze autopoietične organiziranosti.

Vjerujem da se nakon mojih izlaganja veći broj ljudi zapitao što bi mogao učiniti za Hrvatsku i kako biti efektivniji u obnovi no što se bilo u obrani. Sreo sam dosta ljudi koji su razočarani što nisu više uključeni u procesiranje odluka i ukoliko mi ne učinimo neke radikalne zahvate izgubit ćemo njihovu podršku.

Naša komunikacija mora biti autopoietična, (dolaziti iz svakog pojedinca iznutra), a ne alopoietična (nametnuta silom izvana), kakva je najčešće danas, i tek tada će se ostvariti duhovna i gospodarska obnova Hrvatske.

ZAKLJUČAK

Istraživanja literature i razgovori koje sam obavio s navedenim znanstvenicima potvrdili su moje uvjerenje o neophodnoj svezi psiholoških, tehnoloških, organizacijskih, ekonomskih i kulturnih kategorija. Ukoliko uspijemo u tom ujedinjavanju motivacijskih, kognitivnih, komunikacijskih, organizacijskih, ekonomskih i kulturnih (moral, pravo, znanost, politika i umjetnost) kategorija i sve to ponudimo putem najsuvremenijih tehničkih dostignuća (elektronsko sveučilište), stvorit ćemo bitno pretpostavke za bolji i brži razvitak na osobnom, organizacijskom, ekonomskom i kulturnom području u Hrvatskoj.

Naši ljudi u dijaspori su naši najveći ljudski kapital visoko motiviran i stručan te je neophodno s njima razviti autopoietički odnos.